

Skandinaviska sreća i hrvatska tuga s juga

Autor/ica Saša Radusin Objavljeno: 14. prosinca 2022.

◆ Tema: školstvo

Drugačija škola za uspješnije društvo-obrazovna reforma i društvene promjene Skandinavija

Foto: Nikolai Ulltang/Pexels

Skandinaviska djeca u školi nemaju testiranja, ni domaćih zadaća, ni učenja napamet, već se sve bazira na edukativnoj igri i inovativnoj primjeni znanja. Istovremeno, naše škole sve su ozbiljnije, zahtjevnije i sve kompetitivnije i svake godine sve lošije na međunarodnim PISA testovima.

U javnosti često možemo čuti kako su skandinavske zemlje uspješne i uravnotežene u ekonomskom i društvenom smislu, a politološki ili ekonomski eksperti ih i spominju kao uzor kojem treba težiti. Najčešće se ističe kako zemlje poput Švedske, Danske, Norveške i Finske imaju visoku ekonomsku produktivnost, visoku društvenu jednakost, visoko društveno povjerenje i visoku razinu osobne sreće.

Nama možda kombinacija ovih vrijednosti izgleda kao nešto nedostižno, a nekima možda i sasvim nerazumljivo, jer što bi to jednom značajnom dijelu ljudi koji, primjerice, u našoj zemlji donose odluke značilo "visoka društvena jednakost" ili "visoko društveno povjerenje"?

Socijalno = sumnjivo?

Možda ih to ipak malo previše podsjeća na socijalizam koji oni, za svaki slučaj zovu komunizam, ili čak i staljinizam, uglavnom sve je to za njih neki totalitarizam. Uglavnom, **bilo što s predznakom "socijalno"** u našoj je javnosti već desetljećima duboko sumnjivo. Briga o društvu? Razvoj društva? Socijalna država? Briga za slabije? Briga za mlade? Socijalni fond? Besplatno školovanje? "Teški marksizam koji smo hvala bogu uništili jednom za svagda...", reći će "politički osviješteni" hrvatski politički lideri.

Međutim, u **Skandinaviji dobro kombiniraju velikodušne socijalne ciljeve** i one koji se tiču razvoja ekonomije ili kapitala, te na kraju sve to rezultira društvom u kojem ljudi osjećaju, barem prema ispitivanjima javnosti, visoku razinu osobne sreće.

Što je uzrok tome? Analitičari s lijeva će reći da je to zato što imaju velikodušne države blagostanja. Neki libertarijanci ističu pak da te zemlje imaju visoke rezultate u gotovo svim mjerama otvorenosti slobodnog tržišta. Desnica pak smatra da je to zato što su skandinavska društva donedavno bila etnički homogena.

Ali nordijske nacije bile su etnički homogene 1800. godine, kad su bile krajnje siromašne. Njihov gospodarski rast počeo je tek nakon 1870., mnogo prije nego što su uspostavljene njihove države blagostanja. Ono što je stvarno pokrenulo nordijske nacije bile su generacije fenomenalne obrazovne politike.

"Nordijska tajna" obrazovanja

Nordijske elite iz 19. stoljeća učinile su nešto što mi nismo željeli učiniti u ovoj zemlji. Shvatili su da, ako žele napredovati, moraju stvoriti istinski uspješne "narodne škole" za najmanje obrazovane među njima. Shvatili su da će cjeloživotno učenje morati zauvijek utkati u prirodno tkivo svojeg društva.

Oni na obrazovanje gledaju drugačije nego mi. Njemačka riječ kojom su opisali svoj pristup, "**bildung**", nema čak ni engleski ili slavenski ekvivalent. To znači potpunu moralnu, emocionalnu, intelektualnu i građansku transformaciju osobe.

Temelji se na ideji da bi ljudi trebali imati složenije, dublje unutarnje živote, ako bi se htjeli nositi s tadašnjim industrijskim društvom u nastajanju i pridonijeti mu.

Danas, primjerice, barem u našem obrazovnom sustavu, često razmišljamo o školovanju kao o prijenosu specijaliziranih skupova vještina - može li učenik čitati, računati, recitirati činjenice iz povijesti ili biologije. "Bildung" je osmišljen da promijeni način na koji učenici vide svijet. **Osmišljen je kako bi im pomogao razumjeti složene sustave i vidjeti odnose između stvari** — između sebe i društva, između zajednice odnosa u obitelji i mjestu gdje žive...

Kao što su rekli **Lene Rachel Andersen i Tomas Bjorkman u svojoj knjizi "The Nordic Secret"**; "Bildung je način na koji pojedinac sazrijeva i preuzima na sebe sve veću osobnu odgovornost prema obitelji, prijateljima, sugrađanima, društvu, čovječanstvu, našem svijetu i onome što ćemo ostaviti iza sebe, dok istodobno uživamo u sve većim osobnim, moralnim i egzistencijalnim slobodama."

Hrvatski učenici kao računala koja se pune podacima

Ideja je bila stvoriti u umu učenika osjećaj šireg kruga pripadnosti — od obitelji, preko grada do nacije — i **želju za preuzimanjem odgovornosti za dobrobit zajednice**.

Nordijski edukatori također su naporno radili na razvijanju unutarnje svijesti učenika. Drugim riječima, pomogli su im da vide sile koje uvijek ključaju u njima - emocije, žudnje, slabosti i želje. Kad biste mogli vidjeti te sile i njihovo međudjelovanje, kao izvana, mogli biste biti njihov gospodar, a ne rob.

Njihova je intuicija bila da ljudi, kako rastu, polako stječu sposobnost prolaziti kroz razvojne faze, vidjeti sebe i svijet kroz sve složenije leće. S druge strane, ponekad se čini da intuicija naših oblikovatelja obrazovnog procesa ide za tim da se učenik razvija kao računalo. **Ubacuješ u njega iz dana u dan sve više podataka bez ikakvih vidljivih ili nevidljivih veza** među njima i on će već nekako shvatiti što škola želi od njega i lijepo će tu hrpu pohraniti u svoje neurološke foldere i ladice te će za deset, dvadeset ili trideset godina izvaditi sve netaknuto, točno kako je unio, prema potrebi?

Ili će prokuhati. Nije važno. "Škola mora ići dalje", kazat će naši školski autoriteti kad im se roditelji požale da jedva kod kuće stižu s djecom savladati gradivo!? U našim školama više se ne savladava gradivo, **to je posao za roditelje**, pa nije ni čudo da preko 40 posto djece mora dodatno uzimati instrukcije. Stvarno, **kome su zapravo namijenjene hrvatske škole?**

Sve više djece s raznim mentalnim i emocionalnim problemima

Po **proživljenim iskustvima** koje dolaze iz naših škola, a u nezavisnim ili neprofitnim medijima ih **iznosi sve veći broj** nastavnika ili roditelja, značajan broj učenika zapravo sve teže hvata nit, a sve češće prokuhava od količine podataka koje mora na brzinu obraditi i pritiska koji stvaraju gotovo svakodnevni testovi.

Školski psiholozi govore o eksploziji porasta broja djece **s raznim mentalnim i emocionalnim problemima**.

Kako bilo, ne možemo čekati djecu da nauče i svladaju, hrvatska škola mora ići dalje! Pa, makar učitelji bili jedini koji će svladati sve obimnije i sve zahtjevnije gradivo.

Skandinavska škola će možda ipak radije pričekati svako dijete da dođe na stupanj s kojeg se može krenuti dalje. U školi u kojoj su ocjenjivanje i testiranje gotovo nepoznati, glavni cilj je, prema teoriji bildunga, **pripremiti dijete da jednog dana bude najbolja verzija sebe**, za dobrobit zajednice, odnosno da svoje kapacitete i kvalitete dovede do vrhuna i sposobnosti koje će na najbolji mogući način predati društvu.

Prijenos podataka ili inovativna primjena znanja?

Za to vrijeme **hrvatska škola, poput one američke, stvara ili barem želi stvoriti izuzetno kompetitivne mlade ljude koji se nekoliko puta dnevno ispituju u školi i stalno ocjenjuju** kako bi se ustanovilo jesu li u sebe kompletno prenijeli najnoviju gomilu podataka.

Na taj način vjerojatno se želi stvoriti pritisak koji će mladu osobu tjerati na napredak. Zanimljivo je da taj napredak potpuno izostaje na PISA testovima kojima se testiraju sposobnosti i znanja školaraca u svijetu, a još je čudnije da su, unatoč školi bez bubanja i domaćih zadaća, skandinavska djeca po rezultatima PISA-e daleko bolja od malih Hrvata ili Amerikanaca.

Možda **svakodnevna kompeticija i hrvanje sa skladištenjem gomile podataka** na kraju stvaraju neke rupe u znanju, a još više u primjeni tog znanja. Kako bilo, Skandinavci su od gomilanja podataka uglavnom odustali, pogotovo u informacijskoj eri gdje podatke koje naše škole žele zauvijek utisnuti u glave naše djece, možemo elegantno spremati u računala.

Ono što se traži **u skandinavskim školama** izvan je obične pohrane podataka u računala, a odnosi se na domišljato rješavanje problema, autonomno razmišljanje i snalaženje u novim situacijama, odnosno inovativnu primjenu znanja koja se, uostalom, kroz igru i raznovrsnu kombinatoriku, uz prijateljski, egalitarni odnos između školaraca i nastavnika, uvježbava na satu u školi.

Hrvatskoj je svejedno

Naše škole, naravno, teško da će primijeniti nešto ovako “neozbiljno i zaigrano” i odustati od teške artiljerije gomilanja podataka, neprestane kompeticije i testiranja.

Možda i zato što **ionako više gotovo nitko ne vjeruje da će se veći dio djece zadržati u Hrvatskoj**, pa je bolje da se svi zamišljeni programi Ministarstva obrazovanja i Agencije za obrazovanje i znanost za svaki slučaj usvoje u razredima, bez obzira što nam opće znanje na PISA testovima svake godine pada.

Ako pritom pola razreda ili više nije usvojilo ništa ili vrlo malo, problem je u njima, odnosno u djeci i roditeljima. Nisu li nedavno iz mladeži naše vladajuće stranke poručili kritičarima ovakve Hrvatske, da ako im nije dobro, neka bježe iz ove zemlje?

Dakle, Hrvatskoj je svejedno. **Vlast je u sigurnim rukama. Učenici i roditelji su nevažni, možda i suvišni.** Postoji viši plan! Škola mora ići dalje!

**Članak je prvi dio autorske teme “Drugačija škola za uspješnije društvo-obrazovna reforma i društvene promjene”. Objavljuje se u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.*